

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

ШВЕЦОВА МИРОСЛАВА БОГДАНІВНА

УДК 338.45:621:339.564

**СТИМУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ
ПРОДУКЦІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2010

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
ТИВОНЧУК ІВАН ОПАНАСОВИЧ,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри теоретичної та прикладної
економіки

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, доцент
ГЛАДІЙ ІРИНА ЙОСИПІВНА,
Тернопільський національний економічний
університет, завідувач кафедри міжнародного
економічного партнерства

кандидат економічних наук, доцент
ЧЕРНОБАЙ ЛІАНА ІВАНІВНА,
Національний університет «Львівська політехніка»,
заступник завідувача кафедри менеджменту і
міжнародного підприємництва

Захист відбудеться «__» травня 2010 р. о ____ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К58.052.05 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя (46000, м.Тернопіль, вул. Білогірська, 2, зал засідань)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (46000, м.Тернопіль, вул. Руська, 56)

Автореферат розісланий «__» квітня 2010 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради, к.е.н.

Сороківська О.А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підтримка та розвиток експортної діяльності машинобудівних підприємств є одними з найважливіших пріоритетів у країнах, які орієнтуються на використання переваг міжнародної співпраці з акцентацією уваги на інноваційні чинники економічного росту.

В Україні в процесі інтеграції у світове господарство перед вітчизняними машинобудівними підприємствами постало ряд проблем, вирішення яких дасть змогу, враховуючи тенденції розвитку світового ринку, більш повно використовувати їх наявний експортний потенціал. Досвід країн свідчить про необхідність надання підтримки експортно орієнтованим підприємствам, що дає їм змогу прискорювати адаптацію до змінної кон'юнктури світового ринку і вимог зовнішнього середовища. Аналіз практики застосування різноманітних інструментів стимулювання експорту виявляє неоднозначні ефекти як на рівні країни, так і на рівні окремих галузей і підприємств. Тому в процесі стимулювання експорту необхідним є максимальне врахування та узгодження інтересів усіх суб'єктів стимулювання. Це дасть змогу машинобудівним підприємствам успішно здійснювати експортну діяльність та отримувати прибуток у межах визначеної експортної стратегії держави.

Вагомий внесок у дослідження проблем стимулювання експорту зробили такі зарубіжні економісти, як А. Бранх, Д. Гоппен, Й. Енгельхард, Д. Ернст, Д. Лефевр та інші.

Серед українських учених ґрунтовні дослідження окремих аспектів цієї проблеми, зокрема дослідженню експортного потенціалу України та основних інструментів, за допомогою яких стало можливим ефективно його використання з метою експорту, проводили М. Жук, Б. Калашников. Дослідженню промислового виробництва в Україні та оцінюванню вітчизняного промислового потенціалу в своїх працях надавали увагу О. Алимов, О. Амоша, М. Долішній, В. Ємченко, М. Іванов, А. Кредисов, О. Кузьмін, Е. Лапін. Проблема реалізації експортно-імпоротної політики в Україні та можливості використання вітчизняних конкурентних переваг машинобудівних підприємств достатньо уваги приділяли Б. Андрушків, І. Бураковський, В. Геєць, І. Гладій, І. Тивончук, Л. Чернобай, О. Шнипко та ін.

Незважаючи на масштаби наукових розробок та досліджень зазначених проблем, мало дослідженими залишаються критерії, що є визначальними при виборі форм та методів стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств. Ряд цільових програм, метою яких є стимулювання експорту, передбачають використання певних інструментів впливу, але вони не достатньо чітко узгоджуються з можливостями розвитку самих підприємств. У зв'язку з цим актуалізується потреба формування та якісного оцінювання експортного потенціалу підприємств з метою визначення відповідних форм і методів стимулювання, що на кожному етапі забезпечить розширення присутності українських підприємств на міжнародних ринках і підвищення їх міжнародної конкурентоздатності. Також недостатня увага надається системним та синергічним ефектам, які виникають при використанні сукупності окремих інструментів та засобів впливу. Результативним може бути лише таке

стимулювання, яке базується на попередньому оцінюванні, виявленні сильних та слабких сторін експортного потенціалу та визначенні тих передумов, що формують можливість покращення ситуації в тому чи іншому напрямі. Актуальність проблеми формування якісної системи стимулювання експорту та необхідність окреслення нових напрямів пошуку теоретичних обґрунтувань і розробок на базі оцінювання експортного потенціалу вітчизняних машинобудівних підприємств, його повноцінного використання зумовили вибір теми, визначили мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження за своєю спрямованістю відповідає науковому напрямку кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми створення та підтримки конкурентного середовища в національній економіці». Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету «Львівська політехніка»: ДБ/ТЕОР «Формування та розвиток системи індикаторів виробничо-господарської діяльності підприємств: теоретико-методологічні та методичні засади» (Розділ 2 «Розвиток системи індикаторів виробничо-господарської діяльності підприємств», підрозділ 2.3 «Формування методичних рекомендацій про використання систем індикаторів у зовнішньоекономічній діяльності»), номер державної реєстрації №0107U000837, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України №732 від 27.10.2006р.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретичних основ формування сучасної системи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств і розроблення прикладних рекомендацій щодо вибору інструментів стимулювання на базі ідентифікації складових експортного потенціалу. Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішити у роботі такі завдання:

- поглибити теоретичні засади формування системи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств; обґрунтувати та уточнити сутність категорій «експортний потенціал», «стимулювання експорту»;

- здійснити систематизацію класифікаційних ознак щодо існуючих форм стимулювання експорту;

- провести ідентифікацію сучасних соціально-економічних передумов і чинників, що впливають на формування експортного потенціалу машинобудівних підприємств України та на розвиток їх експорту;

- визначити основні підходи до оцінювання експортного потенціалу машинобудівних підприємств та розробити підхід до формування системи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств України в умовах роботи на міжнародних ринках;

- розробити пропозиції щодо активізації експорту та стимулювання роботи експортно орієнтованих машинобудівних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси, пов'язані зі стимулюванням експорту продукції машинобудівних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні положення щодо формування та підвищення ефективності системи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств.

Методи дослідження. У процесі дисертаційного дослідження використовувались такі методи: метод теоретичного узагальнення та порівняння (для визначення сутності категорій, що стосуються питань стимулювання експорту) – Розділ 1, підр.1.1 - 1.2; методи індукції та дедукції (для визначення передумов та чинників, що впливають на розвиток експорту та для виявлення особливостей його розвитку на сучасному етапі) – Розділ 2, підр.2.2; метод системного та статистичного аналізу (для проведення оцінки сучасного стану експорту машинобудівних підприємств) – Розділ 2, підр.2.1, (для оцінювання впливу стимулювання експорту на розвиток машинобудівних підприємств) - Розділ 2, підр. 2.3; графічний і табличний методи (для ілюстрації динаміки явищ та процесів, що стосуються процесів стимулювання експорту) – Розділ 1, 2, 3; метод порівняльного аналізу (для здійснення порівнянь системи стимулювання експорту в Україні та промислово розвинених країнах світу) – Розділ 1, підр.1.3; структурно-функціональний (для визначення структури експортного потенціалу та взаємозв'язків між його складовими) – Розділ 1, підр. 1.2; експертних оцінок та прогнозування (при визначенні основних можливих напрямів розвитку експорту) – Розділ 2, підр.2.3, Розділ 3, підр.3.1; методи економіко-математичного моделювання (для дослідження математичних залежностей між різними показниками експортної діяльності) – Розділ 3, підр.3.2 тощо.

Інформаційною основою дослідження стали фундаментальні положення сучасної економічної теорії, теорії міжнародної торгівлі, матеріали періодичних та монографічних видань вітчизняних та зарубіжних авторів, законодавчі та нормативно-правові документи України з питань експорту та його стимулювання, міждержавні угоди, звітні матеріали Державного комітету статистики України, Львівського обласного управління статистики, окремих підприємств, інформаційно-аналітичні матеріали, інформація з мережі Інтернет, матеріали авторських досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні та розвитку теоретичних і методичних засад стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств. Найбільш вагомими результатами є такі:

вперше:

- запропоновано підхід до стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств, який враховує залежність форм і методів стимулювання від складових експортного потенціалу (рівня конкурентоспроможності продукції, рівня ризиків, рівня конкуренції на ринку, місткості ринку та рівня стимулювання в країні експортера) на базі їх оцінювання з виокремленням послідовних етапів. Це дає змогу спрямовано впливати на кожен зі складових експортного потенціалу через відповідні форми і методи стимулювання експорту.

удосконалено:

- систематизацію класифікаційних ознак форм стимулювання експорту, що, на відміну від існуючих, враховує не лише їх поділ на прямі та непрямі, а й такі ознаки, як рівень впливу, засоби стимулювання, часовий період, засоби впливу, відповідність цілям підприємства, сфера прояву, площа первинного спрямування, вид одержуваного ефекту, повнота застосування, сфера застосування, суб'єкти виконання, масштаби стимулювання, характер впливу, вид заохочення, сила прояву;

- понятійний апарат стимулювання експорту, що базується на взаємозалежності таких категорій, як «експортний потенціал», «стимулювання експорту». У цих визначеннях наголошено на тому, що повноцінна реалізація експортного потенціалу є можливою завдяки стимулюванню експорту;

- структуру експортного потенціалу машинобудівних підприємств, що враховує наявний та можливий експортний потенціал (експортний потенціал розвитку), якого можна досягти за рахунок підвищення рівня його використання через систему стимулювання експорту;

дістали подальшого розвитку:

- рекомендації щодо удосконалення форм і методів стимулювання вітчизняного експорту продукції машинобудівних підприємств на основі тих, що є характерними для промислово розвинених країн світу, які можуть застосовуватись в Україні і не є заборонені правилами СОТ, що, на відміну від тих, які використовуються, передбачають дотримання відповідних умов їх реалізації. Це дає змогу вдосконалити процес стимулювання експорту та покращити ефективність співпраці між суб'єктами стимулювання.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення основних положень та результатів дослідження полягає у тому, що на основі теоретичних розробок удосконалено процес стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств на базі оцінювання їх експортного потенціалу з метою вибору найбільш дієвих форм і методів стимулювання.

Отримані результати дослідження впроваджені у діяльність ВАТ «Конвеєр» (довідка про впровадження №530 від 30.12.2009р.), ВАТ «Іскра» (довідка про впровадження №01/187 від 04.02.2010р.) Окремі положення дисертаційної роботи, зокрема щодо рекомендацій, спрямованих на вдосконалення форм і методів стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств на базі попереднього оцінювання експортного потенціалу підприємств, використовуються Представництвом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва у Львівській області (довідка №21-13/841 від 31.12.2009р.). Результати дисертаційного дослідження використані в діяльності Міністерства економіки України (довідка про впровадження №2602-23/16 від 16.02.2010р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Викладені в дисертації наукові результати отримані автором особисто. З наукових праць, що видані у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи дисертанта.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження та їх практичне значення обговорювалось на міжнародних, всеукраїнських та інших науково-практичних конференціях, зокрема: V Міжнародна науково-практична конференція «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (м.Львів, 2004р.); Щорічна студентсько-викладацька наукова конференція Інституту економіки і менеджменту (м.Львів, 2004р.); Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України: історія і сучасність» (м.Донецьк, 2005р.); Науково-практична конференція «Економіко-правові та інформаційно-технологічні аспекти національного розвитку України: сучасний стан і перспективи» (м.Львів, 2006р.); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених і студентів «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств України в аспекті Європейської інтеграції» (м.Львів, 2006р.); Друга міжнародна науково-практична конференція «Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах глобалізації» (м.Сімферополь, АР Крим, 2006р.); Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики» (м.Львів, 2006р.); VI Міжнародна науково-практична конференція «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (м.Львів, 2006р.); III Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (м.Луганськ, 2007р.); V Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (м.Тернопіль, 2007р.); Міжнародна наукова конференція «Українська економічна наука: досягнення, проблеми, перспективи (до 40-річчя економічного факультету ЛНУ імені Івана Франка» (м.Львів, 2007р.); Міжвузівська науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Актуальні питання стратегії соціально-економічного розвитку регіону» (м.Івано-Франківськ, 2007р.); Регіональна міжвузівська науково-практична конференція «Розвиток фінансової системи в Україні» (м.Рівне, 2007р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення» (м.Львів, 2007р.); Міжнародна науково-практична конференція «Національні економіки в глобальному економічному просторі» (м.Київ, 2008р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні технології менеджменту: проблеми теорії та практики» (м.Харків, 2008р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (м.Львів, 2008р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток фінансових ринків та інститутів міжнародної інтеграції» (м.Полтава, 2009р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: аспекти молодіжного підприємництва» (м.Львів, 2009); V Ювілейна Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Особливості інтеграції України в світовий економічний та політико-правовий простір» (м.Маріуполь, 2009р.).

Пошукові дослідження проводились в м.Гісен (Німеччина) в рамках партнерства і кооперації між Національним університетом “Львівська політехніка” та Вищою фаховою школою Гісен-Фрідберг за програмою дворазового тритижневого перебування у період із 20.10.2005 р. до 11.11.2005 р. та із 07.01.2007 р. до 27.01.2007 р. з метою збору матеріалу для написання кандидатської дисертації, в результаті чого апробовано результати дослідження, що містяться у пункті 3 розділу 1 дисертації: «Світовий досвід стимулювання експорту».

Наукові публікації. Основні наукові положення, висновки і рекомендації автора опубліковані у 25 наукових працях, у т.ч. 20 самостійних, 5 – у співавторстві, 12 – у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій – 6,67 др. арк., з яких автору належать 6,17 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 181 сторінці, списку використаних джерел із 228 найменувань на 25 сторінках і 5 додатків на 15 сторінках. Загальний обсяг дисертації 224 сторінки, включаючи 16 таблиць і 18 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** розкрита актуальність теми дисертації, встановлено мету та завдання, предмет та об’єкт, методи і теоретичну базу дослідження, обґрунтовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретичні та прикладні засади стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств»** розкрито сутність та значення стимулювання експорту машинобудівної продукції, визначено функції та роль експорту. Охарактеризовано основні типи експортної політики та ступінь втручання держави і недержавних виконавців у процесі стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств.

Раціональне використання конкурентних переваг на міжнародному ринку є практично неможливим без відповідного поєднання ринкових та політичних механізмів з метою стимулювання експортної діяльності. Узагальнення результатів наукових та прикладних дискусій щодо застосування категорії «стимулювання експорту» свідчить про неоднозначність його трактувань і очікуваних ефектів. Тому запропоновано розглядати стимулювання експорту як систему економічних відносин суб’єктів стимулювання (держави, недержавних виконавців, підприємств, працівників), яка, враховуючи їх економічні інтереси та економічну відповідальність за результати стимулювання, спрямована на зростання обсягів експорту у фізичному і вартісному вираженні, вдосконалення його якісних характеристик, перетворенні підприємств, що не здійснюють експортної діяльності, але мають експортний потенціал, в експортно орієнтовані через застосування комплексу форм і методів стимулювання.

Враховуючи достатньо широкий перелік форм стимулювання, запропоновано систематизацію таких класифікаційних ознак: рівень впливу (працівник; підприємство; галузь), засоби стимулювання (прямі; непрямі), часовий період (коротко-, середньо-, довгостроковий вплив), засоби впливу (правові, економічні, інформаційні тощо), відповідність цілям підприємства

(стратегічні, тактичні), сфера прояву (внутрішні - на етапі виробництва товару; зовнішні – на етапі реалізації продукції), площина первинного спрямування (покращення експортного маркетингу; мінімізація експортних ризиків; покращення якості продукції; збільшення обсягів експорту тощо), вид одержуваного ефекту (науково-технічний, соціальний, економічний тощо), повнота застосування (повна підтримка експорту; стимулювання окремих етапів експорту), сфера застосування (безпосереднє стимулювання експортера; стимулювання попиту на експортну продукцію), суб'єкти виконання (державна, недержавні виконавці), масштаби стимулювання (стимулювання усіх експортерів галузі, стимулювання конкретних підприємств), характер впливу (випереджувальні, підкріплювальні), вид заохочення (разове; поетапне; авансоване; тривале), сила прояву використовуваних форм стимулювання (сильні; помірні; слабкі). Виділено основні методи стимулювання експорту: економічні, що включають в себе фінансування, субсидування, оподаткування, митно-тарифні методи і додатково стимулювальні, до яких слід відносити інформаційні, консультаційні та організаційні методи, та їх зв'язок з формами.

Враховуючи те, що передумовою успішного розвитку експорту під впливом стимулювання є реалізація експортного потенціалу, запропоновано таке його визначення: експортний потенціал підприємства – це та частина економічного потенціалу підприємства, яка в разі ефективного використання його ресурсів, ресурсів регіону, країни, здатна відтворювати конкурентні переваги підприємства на зовнішньому ринку та забезпечувати отримання прибутку. Запропоновано структуру експортного потенціалу машинобудівного підприємства, що враховує наявний експортний потенціал та можливий (експортний потенціал розвитку), якого можна досягти за рахунок підвищення рівня ефективності експорту (можливість зниження рівня витрат, підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, збільшення обсягу виробництва продукції, що виготовлялась, та виробництва нової продукції на експорт тощо) через систему стимулювання експорту (рис.1). Наголошено на необхідності розрізняти досягнений (реалізований) та перспективний (нереалізований) експортний потенціал з метою коректності його оцінювання.

Незважаючи на значний вплив на розвиток експорту машинобудівної продукції економічних методів стимулювання, розширюється коло додатково стимулювальних методів (інформаційних, консультаційних тощо). Для промислово розвинених країн засоби стимулювання експорту відповідають в основному стратегічним цілям підприємства, що проявляється як на етапі виробництва продукції, так і в процесі її реалізації. Більш поширеним у світовій практиці є стимулювання окремих етапів експорту, що здійснюється як державою, так і недержавними виконавцями. Форми стимулювання мають в основному випереджувальний характер, що дозволяє отримувати достатньо високий ефект від застосування інструментів такого роду стимулювання. На основі виділених у дисертації форм і методів стимулювання наведено ті, що застосовуються промислово розвиненими країнами світу з метою стимулювання експорту.

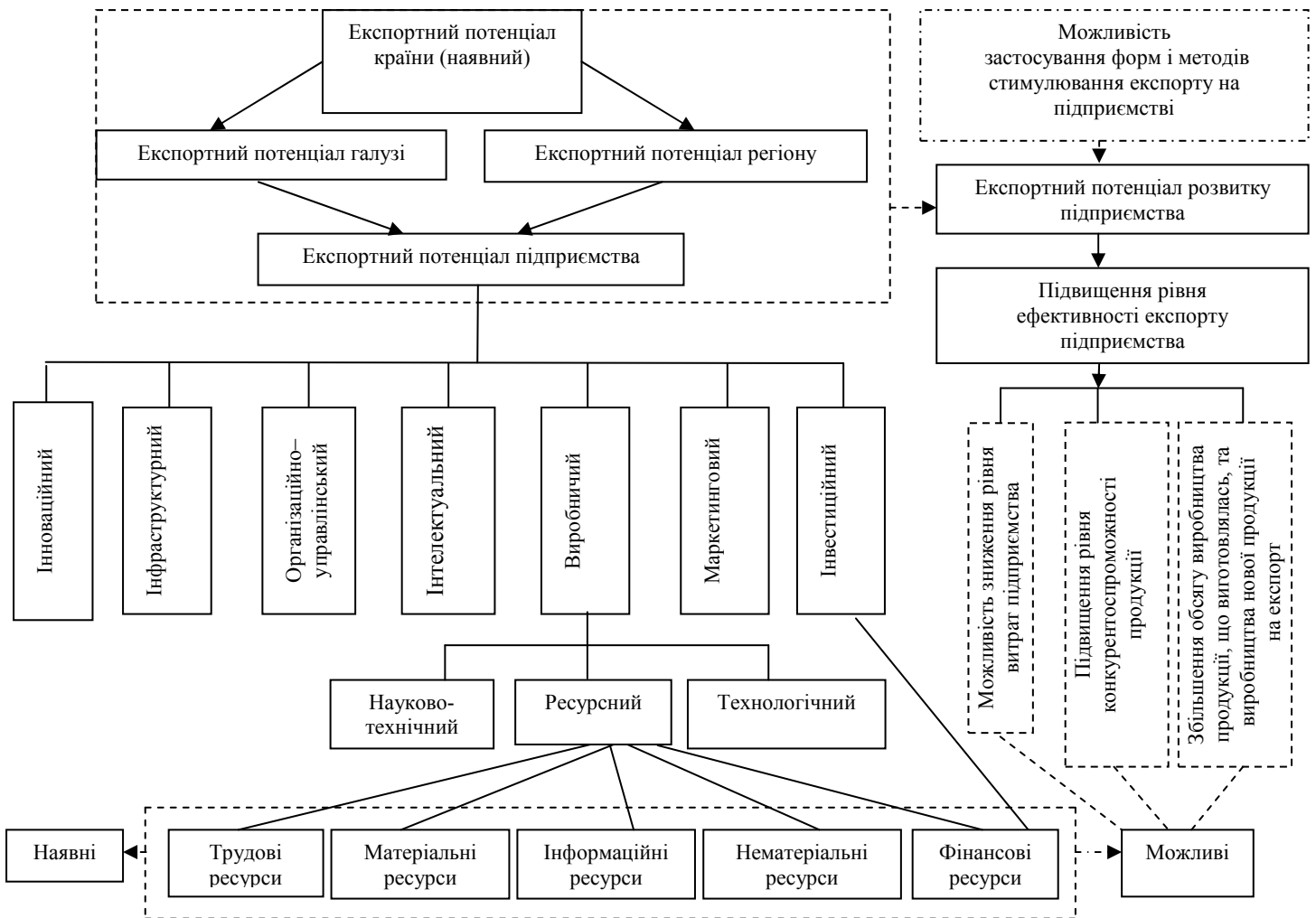

Рис. 1. Структура експортного потенціалу підприємства

Примітка: розроблено дисертантом

У другому розділі «Аналізування процесів стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств» охарактеризовано стан і тенденції розвитку експорту машинобудівних підприємств України. Проаналізовано чинні форми і методи стимулювання експорту вітчизняних машинобудівних підприємств та їх вплив на розвиток експортного потенціалу.

Починаючи з 2002 р. існує стійка тенденція до зменшення частки внутрішнього споживання продукції машинобудівних підприємств, натомість частка експорту зростає. В табл. 1 наведені дані щодо динаміки частки експорту продукції в загальному обсязі реалізованої продукції десяти машинобудівних підприємств протягом 2004-2009рр., які свідчать про нестабільну тенденцію зростання їх експорту. Це вказує на першочергову необхідність активізації процесу стимулювання експорту з використанням найбільш дієвих інструментів впливу як на мікро-, так і на макрорівнях національної економіки. Враховуючи вузькосекторну позитивну динаміку експорту (зокрема, у транспортному машинобудуванні), виокремлюється потреба в реалізації додаткових можливостей щодо нарощування експортного потенціалу.

Вітчизняна система стимулювання експорту достатньо відрізняється від тієї, яка здійснюється в розвинених країнах світу. В Україні економічні методи

мають надзвичайно обмежений перелік застосування і в основному спрямовані на покращення показників діяльності експортера на етапі реалізації продукції (пряме субсидування). Враховуючи наявність ряду нормативно-правових актів, що передбачають стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств, дуже недосконалою є система експортного страхування та кредитування, особливо довгострокового.

Таблиця 1

Динаміка частки експорту продукції 10 підприємств Львівської області в загальному обсязі реалізованої продукції, %

№з/п	Машинобудівні підприємства	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.
1	ВАТ "Іскра"	57,9	56,1	39,5	42,2	42,0	41,8
2	Спільне українсько-німецьке підприємство у формі ТзОВ "Сферос-Електрон"	79,6	83,0	29,1	74,4	79,8	90,5
3	ВАТ "Конвеєр"	27,7	60,4	67,7	60,3	73,7	77,3
4	ЗАТ "Науково-виробниче об'єднання "Термоприлад» ім. В.Лаха»	11,6	20,2	69,0	6,5	19,7	52,7
5	ВАТ "Львівагроماشпроект»	7,4	29,3	25,4	20,0	27,3	29,7
6	ВАТ Львівський експериментальний механічний завод	95,3	70,6	62,5	67,4	45,5	34,0
7	ВАТ «Західенергоавтоматика»	68,6	55,2	7,4	0,4	13,9	7,5
8	ЗАТ "Автонавантажувач"	75,4	77,3	72,8	71,5	78,9	77,9
9	ВАТ "Львівський завод фрезерних верстатів"	10,9	6,3	5,6	2,6	3,0	9,9
10	ТзОВ "Львівський завод ГМПТ"	–	–	–	96,2	90,7	11,4

Примітка: розраховано дисертантом на основі звітних матеріалів 10 досліджуваних підприємств

З метою оцінювання ситуації у сфері експорту машинобудівних підприємств та виявлення доцільності формування системи їх стимулювання було проведено дослідження шляхом анкетування. Серед основних чинників, що негативно впливають на експортну діяльність (нестабільність та недосконалість законодавства, митні бар'єри, висока конкурентна боротьба тощо), респонденти виділили такі: значне податкове навантаження, високі ставки за кредити та недостатньо розвинений механізм стимулювання експорту (відповідно 14,3; 13,8 і 14,3% опитаних віддали першість впливу чинника).

Для покращення ситуації у сфері вітчизняного експорту необхідним є удосконалення форм і методів стимулювання на базі оцінювання експортного потенціалу, що дасть змогу вітчизняним експортерам машинобудівної продукції формувати довгострокові стратегії розвитку експорту і підвищувати ефективність використання вітчизняного експортного потенціалу.

У третьому розділі «Удосконалення процесів стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств» запропоновано підхід до оцінювання експортного потенціалу машинобудівних підприємств, на базі чого встановлено залежність форм і методів стимулювання від складових їх експортного потенціалу.

Вивчення досвіду вітчизняних та зарубіжних підходів і власні дослідження дали змогу зробити висновки, що оцінювання експортного потенціалу має здійснюватись з виділенням таких етапів: визначення мети оцінювання; виявлення найбільш вагомих складових перспективного експортного потенціалу (En_{ij}); збір інформації щодо експортованої підприємством продукції і по ринках j ; оцінювання експортного потенціалу підприємств за основними його складовими; формування інтегральної моделі шляхом об'єднання складових експортного потенціалу, враховуючи, що всі вони є рівно вагомими. Оцінювання інтегрального показника експортного потенціалу машинобудівних підприємств на ринку j здійснюється за формулою 1:

$$En_{ij} = \frac{A_i * S_i * D_i * P_i}{K_i} \quad (1),$$

де A_i - рівень конкурентоспроможності продукції i на ринку j ; D_i – ємність ринку j для i -ї продукції (млн. дол. США); P_i - ризики, з якими мають справу машинобудівні підприємства, екпортуючи продукцію i на ринок j ; K_i - рівень конкуренції на ринку j ; S_i - рівень стимулювання в країні експортера; i – вид машинобудівної продукції; j – ринок машинобудівної продукції країни-імпортера.

Визначення трьох можливих варіантів цільової орієнтації впливу на розвиток експортного потенціалу, який досягається завдяки порівнянню перспективного експортного потенціалу з досягнутим, що відображається фактичним експортом продукції i на ринок j , дозволяє визначити рівень його використання. Отримана аналітична інформація дає змогу зробити висновок щодо використання найбільш дієвих форм і методів стимулювання експорту продукції окремого підприємства. Перевірка запропонованого підходу на прикладі ВАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ВАТ «Дніпровагонмаш», ВАТ «Стаханівський вагонозавод», ВАТ «Азовгазальмаш» на ринку Російської Федерації у 2008 році показала достатньо високий рівень використання експортного потенціалу аналізованих підприємств (1,88), що обчислювався як відношення досягнутого експортного потенціалу до перспективного.

Враховуючи результати аналізування експортного потенціалу вітчизняної машинобудівної продукції та узагальнюючи досвід промислово розвинених країн світу, запропоновано власний підхід, що визначає залежність форм і методів стимулювання експорту продукції машинобудівного підприємства від складових його експортного потенціалу (табл. 2).

Залежність форм і методів стимулювання експорту продукції машинобудівного підприємства від складових його експортного потенціалу

Складові	Методи		Форми	Важелі
Рівень конкурентоспроможності продукції	Економічні	Фінансування ----- Оподаткування ----- Митно-тарифні	<ul style="list-style-type: none"> Реалізація науково-дослідних програм та фінансування виробництва в межах програм розвитку пріоритетних експортно орієнтованих проектів щодо продукції машинобудівних підприємств Надання податкових пільг на виробництво високотехнологічної експортно орієнтованої продукції Вдосконалення амортизаційної політики з метою пришвидшення модернізації виробничих потужностей, впровадження інновацій Зниження суми прибутку до оподаткування через виключення з нього вартості освоєння нових технологій Відтермінування сплати мита на імпорتنі ресурси, що використовуються у виробництві машинобудівної продукції Створення умов для залучення у виробництво новітньої техніки і технологій 	<ul style="list-style-type: none"> Відсоткова ставка Умови кредитування, інвестування, оподаткування тощо Пільги Тарифи Норми і нормативи Обмеження Санкції Витрати Податки, відрахування
	Додатково стимулювальні	Інформаційні Організаційні Консультаційні		
Ризики	Економічні	Субсидування -----	<ul style="list-style-type: none"> Вдосконалення системи страхування експорту, надання урядових гарантій та створення гарантійних фондів Забезпечення реалізації програм розвитку експорту Забезпечення укладання міжбанківських угод про кредитування експорту 	<ul style="list-style-type: none"> Умови страхування Пільги Витрати
	Додатково стимулювальні	Інформаційні Організаційні Консультаційні		
Місткість ринку	Економічні	Фінансування ----- Оподаткування -----	<ul style="list-style-type: none"> Реалізація науково-дослідних програм та фінансування виробництва в межах програм розвитку пріоритетних експортно орієнтованих проектів щодо продукції машинобудівних підприємств Зниження суми прибутку до оподаткування через виключення з нього вартості освоєння нових технологій Забезпечення реалізації програм розвитку експорту 	<ul style="list-style-type: none"> Відсоткова ставка Умови кредитування, інвестування, оподаткування тощо Пільги Витрати Податки, відрахування
	Додатково стимулювальні	Інформаційні Організаційні Консультаційні		
Рівень конкуренції на ринку Рівень стимулювання експорту	Економічні	Фінансування ----- Субсидування -----	<ul style="list-style-type: none"> Реалізація науково-дослідних програм та фінансування виробництва в межах програм розвитку пріоритетних експортно орієнтованих проектів щодо продукції машинобудівних підприємств Зниження ставок на експортні кредити (особливо довгострокові) та покращення умов їх погашення Вдосконалення системи страхування експорту, надання урядових гарантій та створення гарантійних фондів Надання податкових пільг на виробництво високотехнологічної експортно орієнтованої продукції Вдосконалення амортизаційної політики з метою пришвидшення модернізації виробничих потужностей, впровадження інновацій Зниження суми прибутку до оподаткування через виключення з нього вартості освоєння нових технологій Відтермінування сплати мита на імпорتنі ресурси, що використовуються у виробництві машинобудівної продукції Забезпечення реалізації програм розвитку експорту Створення умов для залучення новітньої техніки і технологій Забезпечення укладання міжбанківських угод про довгострокове кредитування експорту 	<ul style="list-style-type: none"> Відсоткова ставка Умови кредитування, інвестування, оподаткування тощо Пільги Тарифи Норми і нормативи Обмеження Санкції Витрати Податки, відрахування Валютний курс
		Додатково стимулювальні		

З метою визначення взаємозв'язку між системою стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств, що застосовується державою і недержавними виконавцями та результатами її впливу на розвиток такого експорту, побудовано логічно-структурну схему (рис. 2).

Рис. 2. Структурно-логічна схема процесу стимулювання експорту продукції машинобудівного підприємства

Примітка: розроблено дисертантом

Серед основних принципів, яких необхідно дотримуватись при виборі методів та форм з метою формування ефективної системи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств, виділено такі: комплексності (використання окремих інструментів стимулювання має доповнювати один одного); критеріальності (стимулювання тих машинобудівних підприємств, що відповідають обраним критеріям); узгодженості інтересів держави та підприємства (стимулювання тих підприємств, стратегія експортної діяльності яких відповідає експортній стратегії держави в цілому); економічної ефективності (в результаті застосування комплексу форм і методів стимулювання протягом певного періоду часу повинні досягнутись цілі стимулювання); тимчасовості (стимули треба вводити на обмежений період).

Ефективність системи стимулювання експорту значно мірою залежить від вміння суб'єктів стимулювання реагувати на умови, що виникають, враховуючи при цьому чинники впливу, серед яких виділено правові, техніко-технологічні, інституційно-організаційні, фінансово-економічні та соціальні.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі узагальнено теоретичне і наведено науково-практичне вирішення проблеми формування сучасної системи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств на базі ідентифікації складових експортного потенціалу. Отримані результати спрямовані на активізацію експортної діяльності машинобудівних підприємств через взаємодію з державою і недержавними виконавцями та реалізацію експортної стратегії країни. Основні висновки теоретичного та прикладного характеру і результати, що одержані в ході виконання досліджень, такі:

1. Результати оцінювання стану діяльності машинобудівних підприємств України вказують на те, що повноцінне використання експортного потенціалу є неможливим без впливу стимулювання експорту. Досягнення ефективності в процесі стимулювання передбачає дотримання певних принципів (диференціації, поєднання матеріального заохочення і матеріальної відповідальності, комплексності, критеріальності, узгодженості інтересів держави та підприємства, економічної ефективності, тимчасовості). Виділені в роботі основні методи стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств та їх зв'язок з формами дають змогу керівникам підприємств розробляти рекомендації для кожної з виділених згідно з класифікацією форм щодо доцільності її застосування в процесі стимулювання.

2. Позитивна дія стимулювання досягається лише за умов попереднього оцінювання експортного потенціалу підприємств, що дасть змогу керівникам машинобудівних підприємств виявляти «сильні» та «слабкі» місця, коригування яких за допомогою відповідних форм і методів стимулювання в подальшому покращить показники їх експортної діяльності.

3. Виділені дисертантом форми і методи стимулювання експорту дали змогу проаналізувати світові підходи до стимулювання експорту та здійснити їх порівняння з підходами, які діють в Україні, що, в свою чергу, дає змогу стверджувати про значні відмінності між вітчизняною експортною політикою та політикою розвинених країн світу. Найбільш поширеним у розвинених країнах є застосування експортного кредитування та страхування, а також активне залучення держави до процесів міжнародної стандартизації, надання податкових та амортизаційних пільг, субсидій, створення зон експортного виробництва і т.п. Державна політика стимулювання в Україні, що повинна враховувати особливості експорту машинобудівної продукції вітчизняних підприємств на основі світового досвіду стимулювання, дасть змогу керівникам

машинобудівних підприємств повноцінніше використовувати експортний потенціал та краще реагувати на вимоги ринку.

4. За результатами опитування здійснено аналізування впливу стимулювання експорту на машинобудівні підприємства, на основі чого визначено необхідність формування системи стимулювання експорту, що, враховуючи наявний експортний потенціал, дозволила б покращити умови вітчизняних експортерів машинобудівної продукції. Порівняння досягнутого (фактичного стану експорту) та перспективного експортного потенціалу, отриманого в процесі оцінювання, дає змогу керівникам і економістам підприємств спрямовано впливати на окремі його складові за допомогою дії конкретних форм і методів стимулювання експорту. Це, в свою чергу, дасть змогу враховувати особливості кожного машинобудівного підприємства, зважаючи на його ресурсне забезпечення та рівень розвитку, і значно підвищить ступінь ефективності співпраці між суб'єктами стимулювання.

5. Запропонований підхід, що передбачає залежність форм і методів стимулювання експорту від складових експортного потенціалу машинобудівних підприємств на базі його оцінювання, передбачає використання як економічних, так і додатково стимулювальних методів та відповідних форм стимулювання і важелів впливу. При цьому необхідно врахувати дію чинників впливу та виконання певних умов, серед яких: досягнення економічних інтересів машинобудівних підприємств, на діяльність яких спрямована дія стимулювання, економічна відповідальність підприємств перед державою за результати стимулювання експорту, відповідність законодавчо-нормативних актів змінам в економічному середовищі стимулювання експорту машинобудівної продукції та дотримання принципів стимулювання експорту. Цей підхід, враховуючи індивідуальні особливості розвитку кожного підприємства, дає змогу менеджерам приймати економічно обґрунтовані рішення та здійснювати заходи, враховуючи та мінімізуючи негативний вплив чинників у майбутньому.

6. Застосування відповідних форм і методів стимулювання дасть свої результати не лише в сфері експортної діяльності машинобудівних підприємств. Завдяки ефективній реалізації експортного потенціалу машинобудівних підприємств, враховуючи тенденції розвитку світового експортного виробництва, стимулювання виробників експортно орієнтованої продукції сприятиме підвищенню рівня якості продукції та задоволенню внутрішнього попиту в країні.

7. На підставі результатів дисертаційного дослідження можна запропонувати:

-Міністерству економіки України та Міністерству промислової політики України при розробленні нормативних документів для машинобудівних підприємств використовувати положення щодо оцінювання їх експортного

потенціалу, що дозволить визначити передумови розвитку експорту та обирати ті форми і методи стимулювання, які є найдоцільнішими на даному етапі.

-Міністерству освіти і науки України при підготовці фахівців з економіки і менеджменту використовувати теоретичні та прикладні положення стосовно особливостей стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств в Україні та напрямів щодо вдосконалення вибору форм і методів стимулювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях:

1. *Ковальчук М. Б. Система стимулювання експорту: стан та перспективи / М. Б. Ковальчук // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» - м.Львів, 2005. - №547. - С. 158-164.
2. *Ковальчук М. Б. Експортний потенціал України: проблеми реалізації та шляхи вдосконалення / М. Б. Ковальчук // Проблеми економіки і управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2006. - №554. - С. 300-304.
3. *Ковальчук М. Б. Особливості державного регулювання та стимулювання експортного виробництва промислових підприємств України / М. Б. Ковальчук // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – Львів. Видавництво: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. – Вип. 37(1). - С.574-577.
4. *Ковальчук М. Б. Експортне виробництво: фактори та передумови розвитку / М. Б. Ковальчук // Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУУ, 2007. - вип. 17.3. – С. 185-189.
5. *Ковальчук М. Б. Експорт науковомісткої продукції як фактор інноваційного розвитку економіки України / М. Б. Ковальчук // Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів. Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2007. – №582. - С. 261-265.
6. Тивончук І. О. Експортні потоки товарів України в країни ЄС / І. О. Тивончук, М. Б. Ковальчук // Логістика. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів. Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2007. – Вип.580. - С. 507-512. [*Особистий внесок здобувача: обґрунтовано основні чинники впливу на експорт продукції машинобудівних підприємств*]

* Прізвище Ковальчук змінено на Швецова на підставі свідоцтва про одруження №131500 від 20.01.2010р.

7. Тивончук І. О. Державне стимулювання експортного виробництва: інструменти та заходи / І. О. Тивончук, М. Б. Ковальчук // Вісник Львівської державної фінансової академії [головний редактор П. Ю. Буряк]. – Львів: ЛДФА, 2007. - №12. – С. 60-66. [*Особистий внесок здобувача: виділено основні напрями стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств*]

8. Тивончук І. О. Економічні механізми стимулювання експортного виробництва промислових підприємств / І. О. Тивончук, М. Б. Ковальчук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Розвиток територіально-виробничих систем. - Львів, 2007. - Вип. 6 (68). – С. 173-183. (Збірник наукових праць, НАН України. Ін-т регіональних досліджень; відп. ред. Є. І. Бойко). [*Особистий внесок здобувача: розроблено модель стимулювання експорту промислових підприємств*]

9. Тивончук І. О. Фінансово-економічні механізми стимулювання експортного виробництва / І. О. Тивончук, М. Б. Ковальчук // Фінансова система України: Збірник наукових праць. - Острог: Видавництво «Національний університет «Острозька академія», 2007. – Вип. 9. - Ч.2 – С.514-523. [*Особистий внесок здобувача: набув подальшого розвитку підхід до розроблення класифікаційних ознак щодо форм стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств*]

10. *Ковальчук М. Б. Розвиток експортного потенціалу машинобудівних підприємств: проблеми законодавчого забезпечення та підвищення конкурентоспроможності / М. Б. Ковальчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: економіко-правове забезпечення розвитку підприємництва в Україні: зб. наук. пр. / [редкол.: Є. І.Бойко (відп. ред.) та ін.]. – Львів, 2008. – вип. 6 (74). – 2008. – С. 83-92. (НАН України. Ін-т регіональних досліджень).

11. *Ковальчук М. Б. Стратегічний розвиток експортно орієнтованих машинобудівних підприємств: проблеми та шляхи їх вирішення / М. Б. Ковальчук // Управління розвитком: Матеріали міжнар. наук-практ. конф. «Сучасні технології менеджменту: проблеми теорії та практики» (23-24 жовтня 2008р.): Збірник наукових статей. – Харків. Видавництво ХНЕУ, 2008. – Випуск 19. – 175 с., с. 69-71.

12. *Ковальчук М. Б. Оцінка експортного потенціалу машинобудування: питання теорії і методології / М. Б. Ковальчук // Суспільно-політичні та соціально-економічні процеси в регіонах. Розвиток територіально-виробничих систем. - Львів, 2009. - Вип. 5 (79). – С. 305-316. (Збірник наукових праць, НАН України. Ін-т регіональних досліджень; відп. ред. Є. І. Бойко).

Публікації в інших наукових виданнях:

13. *Ковальчук М. Б. Проблеми ефективного використання експортного потенціалу регіонів в контексті інтеграції у світове господарство / М. Б. Ковальчук // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів

України: історія і сучасність: матеріали Всеукр. наук. конф. – Донецьк, ДонНТУ, 2005. - С. 74-76.

14. *Ковальчук М. Б. Інноваційно-інвестиційний розвиток економіки і його вплив на розвиток експортного виробництва / М. Б. Ковальчук // Науковий вісник Університету “Львівський Ставропігон”. Серія економічна. – Львів: Видавництво Університету “Львівський Ставропігон”, 2006. – Вип. I. – С. 63-71.

15. *Ковальчук М. Б. Особливості розвитку експорту високотехнологічної продукції України в умовах глобалізації / М. Б. Ковальчук // Развитие внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации: материалы второй межд. научно-практ. конф., 20-21 апреля 2006 г. – Симферополь: Таврия, 2006. – С. 123-124.

16. *Ковальчук М. Б. Експорт науковомісткої продукції як фактор інноваційного розвитку економіки України / М. Б. Ковальчук // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики: наук.-практ. конф., 11-13 травня 2006 р.: матеріали доповідей. - Львів, Національний університет «Львівська політехніка», 2006. - С. 84-85.

17. Тивончук І. О. Експорт товарів із України в країни ЄС. Проблеми та перспективи / І. О. Тивончук, М. Б. Ковальчук // Маркетинг та логістика в системі менеджменту: VI Міжнародна наук.-практ. конф.: тези доповідей, 9-11 лист. 2006 р. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – С. 347-349. [*Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність формування системи стимулювання експорту продукції з врахуванням чинників впливу*]

18. *Ковальчук М. Б. Експортне виробництво як важливий фактор стійкого розвитку економіки України в умовах глобалізації / М. Б. Ковальчук // Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки: матер. III-ої Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. – Луганськ, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2007. - С. 489-491.

19. *Ковальчук М. Б. Економічне стимулювання експортного виробництва як важлива складова експортної стратегії України / М. Б. Ковальчук // Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть: тези доповідей V міжн. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених. – Тернопіль, 2007. - С. 145-147.

20. *Ковальчук М. Б. Роль державної підтримки експортного виробництва промислових підприємств України / М. Б. Ковальчук // Актуальні питання стратегії соціально-економічного розвитку регіону: матеріали Міжвузівської наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів – м. Івано-Франківськ, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2007 - С. 80-83.

21. *Ковальчук М. Б. Розвиток експортного потенціалу машинобудівних підприємств: законодавче забезпечення та конкурентна політика / М. Б. Ковальчук // Національні економіки в глобальному економічному просторі: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 16-17 квітня 2008р. - м.Київ, Університет економіки та права «КРОК», 2008. – С. 38-41.

22. *Ковальчук М. Б. Оцінка експортного потенціалу машинобудування / М. Б. Ковальчук // Маркетинг та логістика в системі менеджменту: тези доп. VII Міжн. наук.-практ. конф. – Львів, Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – С. 207-208.

23. *Ковальчук М. Б. Державне стимулювання експорту машинобудівної продукції як фактор підвищення конкурентоспроможності національної економіки / М. Б. Ковальчук // Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава 19-20 лютого 2009р.): Тези доп.: у 2 ч. – Ч. I / Відп. ред. Р. В. Шинкаренко. – Полтава: ПолтНТУ, 2009. – 195 с. – Укр., рос. та англ. мовами, с.113-115.

24. *Ковальчук М. Б. Реалізація конкурентної політики держави через систему стимулювання експорту машинобудівної продукції / М. Б. Ковальчук // Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: аспекти молодіжного підприємництва: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф., 17-18 вересня 2009р. – Львів. ТзОВ «Компанія «Манускрипт»», 2009. – С.149-153.

25. *Ковальчук М. Б. Стимулювання розвитку експорту машинобудівної продукції як складова процесу інтеграції України у світовий економічний простір / М. Б. Ковальчук // Особливості інтеграції України в світовий економічний та політико-правовий простір: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції 11 грудня 2009р. [укл.: О. А. Беззубченко, О. І. Гапонюк, Я. А. Дубенюк, Т. В. Марена, Х. С. Мітюшкіна; заг. ред. О. В. Булатова] – Маріуполь: МДГУ, 2009. – С.272-273.

АНОТАЦІЯ

Швецова М.Б. Стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2010.

Дисертаційна робота присвячена розробці теоретичних положень та науково-обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення процесу стимулювання експорту продукції машинобудівних підприємств на базі оцінювання їх експортного потенціалу з метою вибору найбільш дієвих форм і методів стимулювання.

У роботі досліджено сутність стимулювання експорту, дано систематизацію класифікаційних ознак існуючих форм стимулювання експорту.

Вдосконалено визначення категорій «експортний потенціал» та «стимулювання експорту». Виділено принципи, яких необхідно дотримуватись при стимулюванні експорту продукції машинобудівних підприємств.

Досліджено практику стимулювання експорту в розвинених країнах світу та здійснено її порівняння з вітчизняною.

Проаналізовано сучасний стан експорту продукції машинобудівних підприємств, визначено тенденції та особливості його розвитку. Проведено опитування експортно орієнтованих машинобудівних підприємств. Виявлено основні чинники, що впливають на формування експортного потенціалу вітчизняних машинобудівних підприємств та на розвиток їх експорту.

Запропоновано підхід до оцінювання експортного потенціалу машинобудівних підприємств, на базі чого розроблено рекомендації щодо форм і методів стимулювання експорту в розрізі складових експортного потенціалу.

Ключові слова: стимулювання експорту, експорт, експортний потенціал, оцінювання експортного потенціалу, експортно орієнтовані підприємства, форми і методи стимулювання експорту.

ANNOTATION

Shvetsova M.B. Promotion of engineering companies' products export. – Manuscript.

Thesis to obtain an academic degree of a candidate of economic sciences in major 08.00.04 – economics and companies' management (by types of economic activity). – Ternopil Ivan Pulyuy National Technical University, Ternopil, 2010.

The thesis is dedicated to development of theoretical provisions and practical recommendations regarding promotion of engineering companies' products export.

The paper examines the essence of export promotion, a classification of existing export promotion forms is presented. Determination of “export potential” and “export promotion” categories is improved. There are emphasized principles to be observed when promoting engineering companies' products export.

Practice of export promotion in the worlds' developed countries is studied and it is compared to the national practice.

Modern state of engineering companies' products export is analyzed, trends and peculiarities of its development are determined. A poll of export-oriented engineering companies is made. There are discovered main factors influencing on formation of export potential of national engineering companies and on development of their export.

An approach is offered to estimating export potential of engineering companies, basing on what recommendations regarding forms and methods of export promotion in section of export potential compounds are developed.

Key words: export promotion, export, export potential, estimating export potential, export-oriented companies, forma and methods of export promotion.

АННОТАЦИЯ

Швецова М.Б. Стимулирование экспорта продукции машиностроительных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя, Тернополь, 2010.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретических положений и научно-обоснованных рекомендаций по усовершенствованию процессов стимулирования экспорта продукции машиностроительных предприятий. Актуальность темы обусловлена интеграцией Украины в мирохозяйственные связи, что рождает необходимость формирования качественной системы стимулирования экспорта и определения новых направлений совершенствования и полноценного использования экспортного потенциала отечественных машиностроительных предприятий.

Объектом исследования выступают процессы, связанные со стимулированием экспорта продукции машиностроительных предприятий. Предметом исследования являются теоретические и прикладные положения относительно формирования и повышения эффективности системы стимулирования экспорта продукции машиностроительных предприятий.

В первом разделе «Теоретические и прикладные принципы стимулирования экспорта продукции машиностроительных предприятий» исследована сущность стимулирования экспорта, который в настоящей диссертационной работе рассматривается в разрезе системы взаимоотношений субъектов стимулирования, что позволяет влиять на развитие экспортного потенциала предприятия с целью эффективного его использования. Усовершенствовано определение категорий «экспортный потенциал» и «стимулирование экспорта». Выделены основные методы стимулирования экспорта, которые предлагается различать как экономические и дополнительно стимулирующие, и их связь с формами. Дополнены классификационные признаки существующих форм стимулирования экспорта, на основе чего разработаны рекомендации для каждой из выделенных согласно классификации форм относительно сферы ее применения в процессе стимулирования экспорта. На основе предложенных соискателем форм и методов стимулирования по результатам изучения мировой практики стимулирования экспорта выделены оказывающие наиболее существенное влияние на экспортную деятельность машиностроительных предприятий промышленно развитых стран мира.

Во втором разделе «Анализ процессов стимулирования экспорта продукции машиностроительных предприятий» проанализировано современное состояние экспорта, определены тенденции и особенности его развития. С целью выявления основных проблем, с которыми сталкиваются отечественные

экспортеры машиностроительной продукции, и последующего их разрешения с помощью соответствующих форм и методов стимулирования, проведен их опрос. Выявлены основные факторы, влияющие на формирование экспортного потенциала отечественных машиностроительных предприятий и на развитие их экспорта. В работе проанализировано влияние стимулирования на развитие экспортного потенциала машиностроительных предприятий. На основе этого сделан вывод о необходимости формирования системы стимулирования экспорта, которая, учитывая имеющийся экспортный потенциал, позволила бы улучшить условия отечественных машиностроительных предприятий.

В третьем разделе «Совершенствование процессов стимулирования экспорта продукции машиностроительных предприятий» выделены принципы, которых необходимо придерживаться при стимулировании экспорта. Предложен подход к оцениванию экспортного потенциала машиностроительных предприятий. Сопоставление достигнутого и перспективного экспортного потенциала, полученного в процессе оценивания, позволяет направленно влиять на отдельные его составляющие (с учетом особенностей отдельного машиностроительного предприятия) с помощью действия конкретных форм и методов стимулирования экспорта, учитывая влияние факторов. Система стимулирования экспорта должна претворяться в жизнь в виде применения комплекса форм и методов стимулирования с помощью соответствующих рычагов влияния, что предложено в виде подхода, предусматривающего использование как экономических, так и дополнительно стимулирующих методов, и соответствующих форм стимулирования. Применение такого подхода на практике предусматривает достижение экономических интересов машиностроительных предприятий, на деятельность которых направлено действие стимулирования, экономическую ответственность предприятий перед государством и негосударственными исполнителями за результаты стимулирования экспорта, соответствие законодательно нормативных актов изменениям в экономической среде стимулирования экспорта машиностроительной продукции и соблюдение принципов стимулирования экспорта.

Ключевые слова: стимулирование экспорта, экспорт, экспортный потенциал, оценивание экспортного потенциала, экспортно-ориентированные предприятия, формы и методы стимулирования экспорта.